

Stvoření světa a člověka

v poznání duchovní vědy

Zdeněk Váňa

Předem bych chtěl upozornit, že téma dnešní přednášky je nesmírně obsáhlé a vyžadovalo by vlastně samo o sobě dlouhý cyklus přednášek, aniž by tím bylo zcela vyčerpáno. Dnešní přednáška nemůže proto přinést víc než jen základní úvahu a hrubý nástin vývoje světa a člověka, jak se jeví duchovnímu poznání. Navazuje do jisté míry na přednášku "Duchovní kosmos", proslovenou zde na podzim loňského roku. Jako ta se pokoušela nastínit duchovní kosmologii, námětem dnešní je duchovní kosmogonie. Ve starých dobách nalézal člověk odpověď na své kosmogonické otázky v obrazech mýtů, které se sice v jednotlivých kulturních oblastech lišily, ale jedno měly společné: svět i člověk je dílem bohů, jejich počátek byl hledán v duchovním světě - tak to odpovídalo stupni starého, snově-zřivého vědomí. Když člověk začal tuto schopnost ztrácet, dostávalo se mu poznání skrze zjevení, tradovaného nejprve dlouhou dobu ústně, později pak zachyceného ve svatých knihách. Klasickým příkladem je tu Mojžíšova Genese, která plní svou úlohu dodnes. Nutno však připomenout, že i mluva Zjevení je obrazná, imaginativní a že ji nelze chápat naivně materialisticky.

Druhou cestou poznání bylo samostatné filosofické myšlení, jak se vyvinulo především ve starém Řecku. I to vycházelo ve svých počátcích z mýtů, snažilo se však jejich obrazy vyjádřit pojmy, tehdy ovšem ne ještě tak abstraktně stínovými, jako je tomu dnes, nýbrž pojmy prožívanými v plné životnosti, jako něco, co vycházelo ze skutečnosti, co z ní samo hovořilo. Bylo proto samozřejmé, že příčina vzniku světa i člověka byla hledána stále v duchovním světě; na počátku vnímatelné skutečnosti stál demiúrgos - božský stvořitel. Středověkým myslitelům, kteří navazovali na řecké myšlení, ať už v platónské nebo aristotelské podobě, se stala filosofie jen jakousi služebnicí theologie, vysvětlující pojmovou mluvu pravdy Zjevení. Pojmy však ztrácely postupně s v o u životnost, stávaly se spíše výtvorem spekulace než zážitku, i když myšlení dosahovalo přitom neobyčejné virtuozity, jako tomu bylo ve vrcholné scholastice.

Zlom v kosmogonickém nazírání nastal až v novověku, hlavně od 17. století, kdy se začaly silně rozvíjet přírodní vědy a v souvislosti s tím se měnil postoj člověka k dosavadním hodnotám a formám poznání. Z proživatele a spekulujícího myslitele se stával pozorovatel, který shromažďoval poznatky, jež mu zprostředkovávaly smysly a které třídil a pořádal svým rozumem. Staré mýty se staly pro něho bezcennými výtvory fantazie, zjevení nevědeckým postulátem, myšlení, jež nevycházelo ze smyslového pozorování, jen planou spekulací. Místo zážitku a zjevení objevuje se v kosmogonickém výkladu nový určující činitel: vědecká hypotéza, založená na souhrnu pozorovaných faktů, popřípadě na experimentu. Příznačný je údajný výrok La Placeův, který byl Napoleonem dotázán, jaké místo má v jeho mechanistickém výkladu vzniku vesmíru Stvořitel, odpověděl: "Pane, této hypotézy jsem neměl zapotřebí." Pravdou však je, že materialistická věda, která ovládla v 19. - 20. století zcela pole, dosadila všude tam, kde nestačila v jejích teoriích mechanická kauzalita, místo božského tvůrce jiné mocné božstvo - náhodu, která hraje hlavní roli jak při vzniku našeho světa a života na zemi, tak i člověka. I když mnozí hlavní představitelé

vědy mezi nimi např. i Darwin, zachovávali vnější vztah k tradiční religiozitě, v jejich vědeckém myšlení, určujícím celkový vývoj poznání, se nijak neprojevil. Poznávající člověk dnešní doby se zcela oddělil od duchovního světa, postavil se na vlastní nohy a snaží se ze svého zorného úhlu pochopit to, co je dostupno jeho vědomí.

Dosahuje tím poznání, které se sice vyznačuje v mnoha směrech matematickou přesností, ale na základní otázky podstaty a smyslu své existence i existence světa není schopno odpovídat jinak, než teoriemi a hypotézami, jejich "pokočas" platnosti se stále více zkracuje. V krajním případě se staví k takovýmto otázkám skepticky a považuje je za "nevědecké". Mnohem důležitější než proměnlivé teorie a hypotézy jsou však duševní schopnosti, které člověk ve svém úsilí o vědecké poznání během posledních staletí získal: přesnost pozorování, objektivní logické myšlení, střízlivost a věcnost úsudku, jimiž své vjemy a pojmy třídí a pořádá. To jsou všechno kladné hodnoty, které nelze pomíjet. Jde pouze o to dát takto získaným duševním silám jiný směr. Jako exaktní pozorovatel světa a jeho vnějších jevů zapomíná totiž člověk na to nejdůležitější - na sebe sama. Ale přitom právě v něm je klíč k pochopení všeho, co ho ve světě obklopuje. Na tuto skutečnost upozorňuje duchovní věda anthroposofie - slovy R. Steinera: "Anthroposofie je cestou poznání, která chce vést duchovní podstatu lidské bytosti k duchovní podstatě vesmíru... Zprostředkovává poznatky, získané duchovním způsobem. Činí však to jen proto, že každodenní život a věda založená na smyslovém vnímání a rozumové činnosti dospívá k mezi životní cesty, na níž by duševní život člověka musel odumřít, kdyby tuto mez nemohl překročit."

Zní to sice paradoxně, ale přesto je tomu tak: opravdové poznání toho, jak vznikl náš svět a s ním i člověk, nenalezneme pomocí fyzikálních a astronomických přístrojů, byť sebedokonalejších a sebejemnějších - ty nás vedou stále jen k určité hranici, k určité mezi, za kterou není možno jít dále - tohoto překročení lze dosáhnout jen intenzivním sebepoznáním, rozšířením vlastního vědomí do jiných vrstev bytí, než nám zprostředkovávají smysly. K tomu je však třeba zachovat a využít oněch duševních schopností, jež v člověku vypěstovala západní věda. Na této cestě sebepoznání dospívá člověk především k vědomí článků své bytosti, jak jsme si je tu již několikrát charakterizovali: já - jako individuální duševně-duchovní jádro, to, co činí člověka člověkem; duševní či astrální schránku, která je nositelem pudů, žádostí, vášní a kterou má společnou se zvířaty; životní či étherné tělo, které je zdrojem všech životních sil a procesů a jež má společné s rostlinami; a fyzické tělo jako jediný hmotný, smyslově vnímatelný organismus, v němž všechny vyšší články působí a které samo o sobě - bez těchto článků - lze srovnat s minerálním světem.

To jsou 4 vrstvy bytí, jež nese člověk v sobě, které jsou na různém stupni vývoje a dokonalosti a odrážejí tak z určitého aspektu i různé vývojové fáze člověka. Z hlediska pozemského života nejméně vyvinutým a proto nejmladším článkem člověka je jeho já, dokonalejším a starším článkem je jeho duševní tělo, na vyšším stupni vývoje stojí jeho životní schránka a nejstarším a nejdokonaleji organizovaným článkem je jeho tělo fyzické.

Druhým východiskem, které s tímto poznáním článků souvisí, jsou rozdílné stavy vědomí: bdělé, předmětné vědomí, jímž se vyznačuje člověk jako bytost já; snové, obrazné vědomí, jež má člověk ve stavu spánku nebo bdělého snění a které je vlastností astrálního těla - toto vědomí mají i zvířata; vědomí bezesného spánku, příznačné pro étherné tělo a pro život rostlin; a konečně vědomí hlubokého transu, podobného smrti - vlastní vědomí fyzického těla a minerálního světa.

Rozšíření vlastního vědomí - jinými slovy - zasvěcení - záleží právě v tom, že bdělé vědomí já postupně rozšiřujeme do toho, co jinak leží v našem podvědomí a

nevědomí, to znamená, že postupně jím prosvěcujeme své vědomí snové, spánkové a vědomí transu. Východiskem této cesty je proto vědomí já - ono "ucho jehly", jímž je možno vejít do "království nebeského". Každá jiná cesta, spojená s potlačováním či úplným vypráhnutím bdělého vědomí já, jak se praktikuje zejména ve východní mystice nebo v západním spiritismu, vede jen k atavistickým zážitkům, kde je velká možnost omylů. Pronikneme-li svým bdělým vědomím já do snového vědomí, v němž jinak polobdíme, polospíme, vystoupíme na první stupeň nadsmyslového poznání, jež R. Steiner nazývá imaginací čili bdělým obrazným vědomím. Ke 2. stupni - inspiraci - vede proniknutí bdělého vědomí do sféry bezesného spánku; do nejhlubší vrstvy bytí na stupni intuice přivádí pak prosvícení bdělým vědomím vědomí transu.

Tímto způsobem však může člověk proniknout nejen do stále hlubší a hlubší vrstvy svého vlastního bytí a uvědomovat si tak jednotlivé fáze vlastního vývoje, nýbrž poznávat i vývojové stupně světa, do něhož je zasazen a s nímž neodlučně souvisí. Každý člověk - jako mikrokosmos - zrcadlí v sobě velký svět - makrokosmos a může jej proto pochopit pravým sebepoznáním. Každý z nás nese v sobě jakoby ve zkratce či esenci vývoj světa - jako každá kapka rosy zrcadlí v sobě celé slunce. Tato skutečnost byla známa ve starých mystériích a tradována různými formami ve starých esoterních školách. V nové podobě, přiměřené vědomí dnešního člověka, se jí pokouší interpretovat - nikoli z tradice, ale z přímého poznání - současná duchovní věda.

Východiskem je základní poznatek, že všechno fyzické, všechno hmotné kolem nás, má duchovní příčinu. Zvednu-li např. ruku, mohu sice podrobně popsat mechanismus svalů a kostí, spolu s příslušným nervovým popudem, ale vlastní příčinou je duševní hnutí, úmysl, představa, tedy něco nehmotného. Podobně jsou za všemi procesy a proměnami smyslově- fyzického světa duchovní děje, které je možno sledovat nadsmyslovým poznáním, jež ukazuje, že všechn viditelný hmotný svět, včetně člověka, vznikal postupným zhušťováním něčeho, co bylo původně duchovní podstaty. Jako pára se sráží ve vodu a tato tuhne v led, když jí odnímáme teplo, tak i země a s ní i fyzické tělo člověka procházely postupným zhušťováním své substance, všechny předchozí stavy jsou přitom určitým způsobem zachovány.

Tak např. u fyzického těla tvoří nejhustší substanci kosti a svaly. Většinu jeho substance však tvoří zároveň tekutiny - člověk je v tomto smyslu i vodní bytostí. Do celého organismu působí i vzduch, který vdechujeme - fyzické tělo je i vzdušným, plynným útvarem, jemnějším než oba předchozí. Nejjemnějším je však teplo, které nás cele proniká a jež zároveň přechází z fyzické substanciality do duševnosti, do něčeho, co může být prožíváno i vnitřně nezávisle na vnějších podnětech.

Tato stupňovitá řada nám naznačuje, jak postupovalo zhušťování substance země i fyzického těla člověka - všechny jeho fáze se v nás zachovaly a nosíme je v sobě:

- 1) tepelnou** fázi, která je v esoterní tradici nazývána "starým Saturnem";
- 2) vzdušnou** (plynnou) fázi, kterou označujeme jako "staré Slunce";
- 3) vodní** (tekutou) fázi, zvanou "starý Měsíc" a konečně
- 4) pevnou**, zemskou fázi, kterou představuje dnešní Země.

Z hlediska fyzického vývoje prošla tedy naše Země 4 stupni planetárního vývoje (a s ní i lidské fyzické tělo) či čtyřmi inkarnacemi. Všechny měly své duchovní příčiny, které může poznávat ten, kdo se pozvedl od smyslového vnímání viditelného světa k vnímání neviditelných, nadsmyslových sil a dějů, jež mu daly vzniknout. Protože jde o bytí mimo čas a prostor, tyto síly a děje nemizí spolu s proměnami fyzického světa,

ale zanechávají své nepomíjivé stopy či otisky v duchovním základu světa - v tzv. "kronice Akaša", jak tuto skutečnost nazývali staří Indové - kronika, v níž je možno "číst" a bádát. Z ní také pocházejí všechna sdělení duchovní vědy, která nejsou samozřejmě předkládána k věření, ale jejichž možnost či pravděpodobnost může být nahlédnuta nepředpojatým myšlením, pokud člověk ještě sám nedisponuje příslušnými schopnostmi. Podívejme se nyní na tato sdělení ve stručném přehledu jednotlivých vývojových stupňů.

STARÝ SATURN

Prvotní stav našeho vesmíru, tj. té jeho části, jež tvoří naší planetární soustavu, je stav tepla; nebylo tu nic plynného, tekutého nebo pevného. To je pro dnešního fyzika který zná teplo jen jako vlastnost plynných, tekutých a pevných substancí, jistě něco těžko představitelného. Z hlediska duchovní vědy je však teplo především vnitřním duševním zážitkem - fyzické teplo je pouze jeho vnější stránkou, jeho účinkem. Toto teplo se pak později zhušťuje v plynný stav, jako pára se zhušťuje ve vodu apod. O takovéto vnitřně prožívané teplo u starého Saturnu také šlo - byl to svět, smyslově ještě nevnímátný, neprostorový, svět čistého času. Toto světové "těleso" starého Saturnu bylo vnitřně diferencováno, pozůstávalo vlastně z množství tepelných "těl", představujících zárodky dnešního fyzického těla člověka. Z dnešních přírodních říší tu byl vlastně jen člověk - ale pouze v této tepelné podobě fyzického těla. Kromě člověka, resp. jeho fyzických těl tu byly jen bytosti duchovního světa, které obklopovaly starý Saturn jako dnes obklopuje atmosféra Země a působily v něm tvořivě. Toto působení procházelo sedmi etapami, v nichž se postupně projevovala tvůrčí činnost hierarchických bytostí:

1) Na počátku byla oběť - vyzařování čisté vůle bytostí 1. hierarchie, zvané v křesťanské esoterii Trůny či Duchové vůle. Z volního aktu oběti části jejich vlastní substance starý Saturn vlastně vznikl. S touto čistou niternou vůlí se pak spojují další bytosti - Kyriotetés či Duchové moudrosti a dávají tepelnému, jinak neživému tělesu schopnost zrcadlit život.

2) Dynameis - Duchové pohybu pak pronikají tento odrážený život svými city, takže starý Saturn se jeví jako oduševněná bytost.

3) Exusiai - Duchové formy tento citový život, tuto duševnost diferencují jakoby v projevy jednotlivých bytostí - saturnské těleso se jeví jako shluk oduševnělých bytostí, jež bychom mohli srovnat s útvarem maliny

4) Tehdejší lidstvo představovaly bytosti, které stojí dnes na stupni Archai - Duchů osobnosti či Prapočátků. Tito lidé starého Saturnu promítali své já do oduševněných bytostí, dávaly jim - ovšem jen v zrcadlení - charakter osobnosti, přičemž teplem vyzařovaným ze Saturnu si toto já uvědomovali. Byl to tedy zcela jiný typ člověka než dnes, neboť jeho nejnižším článkem nebylo fyzické, ale astrální tělo a já, jež si uvědomoval právě díky zpětně vyzařovanému teplu Saturnu.

5) V dalším vývoji Saturnu dochází ke změně: zatímco až dosud bylo všechno dění pouhým zrcadlením vnějšího života a pocitů, začíná nyní jakýsi vnitřní život, který se projevuje jako světélkování. - Je to výraz skutečnosti, že Archandělé (za pomoci Serafínů) vyvíjejí v tepelných tělech Saturnu obrazné snové vědomí. To vtiskuje do těchto těl duchovní zárodky lidských smyslových orgánů.

6) Tento vývoj pokračuje u bytostí, které dnes stojí na stupni Andělů. Ti získávají (pomocí Cherubínů) vědomí odpovídající spánku a svými éthernými těly vnášejí do Saturnu život a projevy látkové výměny, chuťovými pocity, navenek vyjádřenými tóny.

7) Konečně pak dochází k tomu, že člověk, který se jeví na starém Saturnu jako jakýsi proměnlivý fantóm, získává pomocí Trůnů temné vědomí, jaké mají dnešní minerály. Odráží v sobě v malém život celého Saturnu a podobá se stroji, řízenému zvenčí Trůny.

Po dosažení tohoto vývojového stupně život Saturnu odumírá - asi jako když odumírá rostlina, která vyvinula semena. Tvůrčí hierarchické bytosti se stahují, světové těleso se rozpouští, vrací do čistě duchovního stavu - nastává pralaya, období klidu či "Brahmova noc" před dalším "dnem" tvoření. Na případnou otázku, co Saturnu předcházelo, lze odpovědět, že to byla právě taková "noc", čistě duchovní bytí (bezprostředně před jeho vznikem to byla především čistá niternost Trůnů, duchovní (tj. temné) světlo Kyriotetés, duševní teplo Dynameis). Vzhledem k tomu, co označujeme pojmem čas, to bylo "čisté trvání". Teprve spolu se vznikem tepelného stavu Saturnu se vlastně objevuje to, co nazýváme "čas" - je to však čistý čas, bez prostoru. Celý saturnský vývoj se tedy jeví jako vyzáření vůle Trůnu, která je pak dále tvořivě propracována dalšími hierarchickými bytostmi, jež přitom samy prodělávají určitý vývoj. Umocňují své schopnosti a výsledkem jejich činnosti je, že na konci Saturnu dosahují vyššího stupně bytí. Saturnským stupněm vývoje našeho světa jsme se zabývali poněkud podrobněji, aby bylo možno si učinit představu o tom, jak se jeví proces "stvoření světa a člověka" z hlediska duchovního poznání, jak vypadá konkrétně ono "podávání zlatých věder na nebeském žebříku". Další stupně si přehlédneme vzhledem k jejich složitosti jen v hlavních rysech. V jednotlivostech je možno se s nimi seznámit v některých spisech a přednáškových cyklech R. Steinera, hlavně v "Tajné vědě", "Rosikruciaňské teosofii", "Základech esoteriky", "Tajemství biblické genesis" a d.

STARÉ SLUNCE

Zákonem vývoje je, že na každém novém stupni dochází ke krátkému opakování předchozího, a to v přizpůsobené podobě. Na počátku starého Slunce se tedy nejprve opakuje saturnský stupeň, po němž dochází ke zhuštění tepelné substance v plynnou (vzdušnou) - dosud temné těleso začíná zářit, s časem se spojuje prostor, který je světlem vyzařován. Úlohu vedoucích tvůrčích bytostí přejímají nyní **Duchové moudrosti** - Kyriotetés, kteří vtiskují do vzdušného fyzického těla člověka život - **étherné tělo**. Člověk tak nabývá vědomí spánku, jako má rostlina. Na vývoji spolupracují příslušným způsobem i ostatní hierarchie, přičemž **Archandělé** dosahují stupně lidství. Dochází však také k dělení, vyplývající z toho, že některé bytosti se opožďují a nedosahují vyššího stupně. Vytvářejí tak vedle zářícího Slunce nové temné těleso Saturnu, z něhož působí i na vývoj člověka.

STARÝ MĚSÍC

Třetím planetárním stavem Země je tzv. "starý Měsíc", který nemá nic společného s dnešním satelitem Země. Na jeho počátku se opět opakuje na jiné úrovni první dva stavy: starý Saturn a staré Slunce. Substance světového tělesa se pak zhušťuje v tekutý (vodní) stav. Do popředí vystupuje nyní hierarchie **Duchů pohybu** (Dynameis), kteří vtiskují člověku **astrální tělo**, jež se v něm projevuje jako střídatý proud pocitů libosti a nelibosti, jež se později mění na náznak přání a žádostí. Fyzické tělo člověka se zhušťuje rovněž v tekutý stav, jeho vědomí je snové. Je to jakýsi zvířecí člověk, přičemž lidské bytosti, které zůstaly stát na stupni Saturnu

a Slunce vytvářejí cosi, co se podobá minerálním rostlinám a rostlinným zvířatům - to byly dvě nižší říše pod člověkem. Zbytkem měsíčních zvířecích rostlin je např. jmelí, parazitující na rostlinném základě, odtud jeho posvátnost. Opozdité hierarchické bytosti dávají vzniknout odděleným tělesům a zejména se tehdy odděluje Slunce, na němž zůstávají vyšší bytosti, od vlastního Měsíce, který se stává jeho oběžnicí a kde působí nižší hierarchie spolu s člověkem. Na vrcholu měsíčního bytí dosahují **Andělé** stupeň lidství - člověk je pociťuje jako svá já, byla to ovšem já skupinová, která se zrcadlila v celé skupině lidí. V závěru vývoje dochází k opětovnému spojení Měsíce se Sluncem, všechno fyzické se etherizuje a Kyriotetés vtiskují celé planetě síly moudrosti. Měsíc se tak stává "kosmem moudrosti", jejímž dědictvím je moudrost, kterou pozorujeme v dnešní přírodě.

ZEMĚ

Země ve své dnešní podobě představuje tedy 4. stupeň kosmogonického procesu. Po zduchovnění předchozího měsíčního stupně následovalo nejprve v metamorfóze trojí opakování předchozích stavů: saturnského – tzv. **polární** doba, slunečného – **hyperborejská** epocha a měsíčního - doba **lemurská**. Teprve ve 4. období, zvaném **atlantském**, zhušťuje se Země do pevné substance, což platí i pro fyzické tělo člověka, do něhož nyní vstupuje, kromě oživujícího étherného těla a oduševňujícího astrálního těla i jeho duchovní článek - já. Jeho vědomí se postupně rozjasňuje v dnešní bdělé předmětné vědomí.

Dříve však, než vývoj dospěl k tomuto bodu, došlo k některým událostem, které ho silně ovlivnily, ba uspíšily. V době lemurské (opakování starého Měsíce) byla Země, tehdy ještě plasticky tvárná, spojena s Měsícem. Pod jeho vlivem začala však tuhnout tak, že většina lidských duší se nemohla inkarnovat na Zemi v přiměřených fyzických tělech. Koncem lemurské doby došlo proto k odloučení Měsíce ze Země, která se tak ocitla v rovnováze mezi působením měsíčních a slunečních vlivů. To mělo pro její další vývoj rozhodující význam. Bytost člověka, až dosud jednotná, se rozdělila na dvě pohlaví: mužské - s převažujícím vlivem slunečním, a ženské, kde působí silněji Měsíc. Tím se vlastně dovršuje proces diferenciacce člověka, jenž provázal jeho sestup z duchovních oblastí do stále hustší substance Země. Vzestupná vývojová linie, kterou sleduje ve vrstvách Země geologie, paleontologie, anthropologie a archeologie, není ničím jiným, než obráceným zrcadlením sestupu vlastní lidské bytosti, při němž tato vylučuje postupně ze sebe minerální říši, rostlinstvo, zvířata (včetně "opolidí") a nakonec se diferencuje i ve své vlastní vnitřní polaritě. Tím se vlastně teprve stává pozemským člověkem, schopným spojit se s pozemskou substancí. Rozdělením obou principů se zužuje vědomí člověka, rozprostřené dosud do dálav - druhé pohlaví se stává nyní jeho vnějším okolím, na němž se probouzí jeho pozemské vědomí a život smyslů. Stopy původní jednoty se zachovaly nejen v některých tělesných znacích (prsni bradavky u muže apod.), ale především ve skutečnosti, že muž má v sobě étherné tělo ženské (aktivní síly na dolním pólu a receptivní na horním pólu), kdežto žena mužské (receptivní na dolním pólu, aktivní na horním - síly fantazie - umělec tvoří vlastně "žensky").

Vůdci tohoto vývoje Země a člověka jsou nyní Exusiai - bibličtí Elohim (plurál!) či **Duchové formy**. Ti dávají lidskému fyzickému tělu formu, způsobilou k přijetí duchovního článku já, které je jejich darem a obětí. Včleněním já, jež ovládalo až dosud své schránky zvenčí, do těchto schrán - astrální, étherné a fyzické - se člověk teprve stává v pravém smyslu člověkem, individuální bytostí, homo sapiens.

Současně však došlo k tomu, že na jeho astrální tělo působily opozdilé bytosti starého Měsíce a vtiskly mu větší samostatnost, takže si člověk mohl sám sebe uvědomovat jako poznávající subjekt a nezrcadlit pouze pasívně své okolí, jako dosud. To však mělo i svou druhou negativní stránku: jeho já bylo silněji vystaveno vlivům astrálního těla s jeho pudy a žádostmi, city sympatií a antipatií a stalo se na něm závislé. To je skutečnost, kterou je možno nazvat luciferským "svodem" a co Bible nazývá "pokušením v ráji" a "pádem do hříchu". Luciferské bytosti tak dávají člověku sice možnost svobody, ale zároveň i možnost omylu a zla. Člověk se také spojil více s pozemskou hmotou a klesl do ní hlouběji než mu bylo určeno. Následkem jsou nemoci a jako hlavní zlo - smrt.

Dokončenie v budúcom čísle

Dokončenie zo Sophie 14

V tomto bodě se dostáváme k místu, kde se naskýtá možnost srovnání toho, co vypovídá o stvoření světa a člověka duchovní věda a co zjevuje ve svých mohutných obrazech biblická Genese. Především je třeba si uvědomit, že to, co se odehrává v sedmi dnech stvoření, není nic smyslově vnímatelného. Není to tvoření fyzického světa, ale jsou to ještě nebeské dějiny, vnímané z nadsmyslového zření. Jsou to jen obrazy, které mají opět vyvolat nadsmyslové zážitky, z nichž vyplynuly. Nelze je chápat proto naivně materialisticky, jak se donedávna v církevních kruzích dalo a mnohde ještě děje. V tom případě musí nutně dojít ke konfliktu s materialistickou přírodní vědou. Nejde tu však pouze o obrazy, ale svůj význam mají i slova a hlásky, které jsou seskupeny tak, že přímo už svým zvukem vyvolávají příslušný obraz: "Berešit bárá elóhím et haššamajim vét haárec" - V prapočátku stvořili bohové nebe a zemi. Již pouhý zvuk těchto slov rezonoval a probouzel v lidské duši prazážitky stvoření.

Výraz elóhím se obvykle překládá jako Bůh, Hospodin. Ve skutečnosti však jde o mnohé číslo od eloah, - ve vědomí zřícího to bylo množství božských bytostí - hierarchie, o nichž mluví duchovní věda. B.rešith je počátkem této Země (tedy 4. stupně vývoje). Slovo bárá znamená tvořivé přemítání, rozpomínání - všechno, co se odehrává v šesti "dnech" stvoření je vlastně znovu probouzením, tj. opakováním předchozích stavů, jak jsme si tu popisovali: starého Saturnu (temnota); starého Slunce ("budiž světlo"); starého Měsíce (rozdělování vod, rostliny a zvířata jsou tvořeny podle "druhů", tj. ještě ve své étherné, nadsmyslové podobě).

Teprve šestého dne přichází něco nového: vyšší zvířata, vázaná na pevnou zemi, a jako dovršení všeho člověk - bytost "k obrazu božímu", jako výraz tvořivých sil všech hierarchií, s počátku "j a k o muž a žena", tj. ještě s nerozděleným pohlavím a smyslově ještě nevnímatelný. K rozdělení obou principů dochází později (2. kapitola Genese) ve stavu "spánku", tj. při sestupu do pozemského vědomí, který je zároveň zatemnováním původního božského vědomí. "Adamovo žebro" je obrazem toho, co má člověk ve svém nitru (nedá se tu mluvit ještě o kostře) a co se nyní z něho odlučuje a stává jeho protějškem.

O podstatě "pokušení a pádu do hříchu" jsme se již zmiňovali. Začíná rovněž ještě jako nadzemská událost, ale zároveň jde o proces, který se táhne celými dějinami lidstva: Sestup do zemského elementu probudil člověka k vědomí já. Tento dar já je však dvojsečný - vzhledem k podobnosti s bohy je též dána možnost postavit se proti božské vůli, stát se egoistickým. To je ono jablko, jehož obraz se objevuje i v pohádkách - jablko, jehož jedna polovina je otrávená! Plod poznání -

rozlišování dobra a zla - je zároveň plodem smrti, již člověk propadá odloučením od božství. Vědění je spojeno s odumíráním. Pokud byl člověk pouze v nevinnosti stromu života, byl mimo dobro a zlo i mimo sféru smrti. Na cestě k zemi se člověk odlučuje od "stromu života", odumírá životu a "strom poznání" se proměňuje z nevědomé skutečnosti ve vědomou stínovost, tj. strom poznání usychá: původní živé myšlení se proměňuje v mrtvý intelekt, stínovou abstrakci. Svůdce v podobě hada s lidskou hlavou, jak bývá často vyobrazován, je imaginací duchovní lidské formy na starém Měsíci a při jeho opakování v lemurské době. Fyziologicky se tato forma zrcadlí v člověku ve tvaru mozku s míchou - nyní vědomý orgán poznání a zároveň obraz hada v člověku. Je to zároveň sféra, ve které působí Lucifer, opozdilá bytost starého Měsíce - a proto i ta je vyjádřena touto imaginací. Je pozoruhodné, jak ve starých mýtech měl had význam zároveň dobrý i zlý: v Řecku byl atributem Demétér, Hermovým i Asklepiovým, zároveň však obrazem zla u Erinyí nebo Medusy; ve starém Egyptě zdobil sluneční korunu faraonovu (Lucifer = Světloňoš), ale byl také znamením Tyfonovým, jenž usmrtil Osirida. Člověk cítil, že bytost, kterou zobrazuje, je v kosmických silách opozdilá, zároveň však sílou, která působí tvořivě v novém bdělém vědomí já - jako světlo pozemského poznání.

"Pád" byl vlastně nutným děním ve vývoji lidstva. Vina spočívá v sobecké pudovosti, ženoucí lidské já k předčasnému poznání, kdy člověk není ještě duševně zralý k samostatnému rozlišování dobrého a zlého. Klesá proto hlouběji do pozemské hmoty, než by měl. To je ono "vyhnání z ráje", který nebyl na zemi, ale v étherné sféře života. Do této sféry vstupujeme každou noc, když usínáme. Její bránu však střeží cherub s plamenným mečem - strážce prahu, který zabraňuje každému vstoupit do duchového světa - vrátit se ke stromu života - pokud pro to nedozraje a nevyrovná účinky pádu. Setkání s ním v meditaci však zároveň znamená poznání vnitřní reality obrazů Genese. Uchlý strom poznání se může opět oživit (tj. spojit se stromem života) a zazelenat, jestliže člověk přijme Kristův impuls a promění jím chladný, odumřelý intelekt v živou moudrost nazíravého, čistého myšlení. To také naznačuje - kromě jiného - symbol kříže s růžemi. Vraťme se však nyní k dalšímu vývoji člověka, jak jej sleduje duchovní věda. Velký mezník ve vývoji Země i člověka představuje 4. období Země - atlantské. O Atlantidě bylo už napsáno mnoho knih - vážných i méně vážných - duchovní věda však její existenci potvrzuje, a to tam, kde ji jako ostrov Poseidónův uprostřed Okeánu hledal spolu s egyptskými kněžskými Plátón; také jeho datování zániku do 9. tisíciletí souhlasí přibližně s geologickým datováním konce doby ledové, který se v jižních končinách projevoval jako pluvial - období dešťů a záplav. O tom, že zánik Atlantidy byl světovou a ne nějakou lokální záležitostí, např. pouze v Mezopotámii nebo na řeckých ostrovech, svědčí velké rozšíření pověsti o potopě - od amerických Indiánů až po Asii.

V první polovině atlantské doby byla země ještě z tvárné, proměnlivé substance, teprve od poloviny se plně prosazuje její mineralizace, což se týká i tělesnosti člověka. Teprve od této doby se také objevují první kosterní zbytky - zprvu však jen vedlejších vývojových článků (pithekanthropus, sinanthropus, neandertálci apod.), tj. bytostí, které předčasně sestupují k zemi a vytvářejí pevnou kostru. Nemůžeme si představit, že by vědomí atlantského člověka se podobalo našemu: jeho smyslové vnímání bylo nejasné, vědomí probíhalo ve snových obrazech, ve spánku ve spojení s božskými bytostmi, za dne v niterném spojení s přírodou, v níž prožíval projevy bohů. Jeho řeč odrážela přírodní procesy a měla proto magickou sílu, již člověk ovládal síly života, růstu a rozmnožování.

Velký význam měla mystéria - duchovní centra, kde byly přejímány impulsy z božského světa pro vývoj lidstva a kde byli vychováváni nositelé těchto impulsů -

zasvěcení. Hlavním cílem vývoje atlantského lidstva byl vývoj vlohy k já, k individualitě. To bylo posláním centrálního mystéria slunečního, zatímco planetární mystéria ovlivňovala utváření étherného a fyzického člověka - tak vznikaly zárodky pozdějších ras. Zánik Atlantidy byl historickou událostí, způsobenou zejména geologickými posuny kontinentů, zároveň se s ní však dovršují účinky pádu, definitivní sestup člověka do dnešní ztuhlé formy. Nejvyšší zasvěcenec Atlantidy Manu, jehož jméno zachovala indická tradice a který odpovídá biblickému Noemovi, odvádí nejpokročilejší část atlantského lidstva do střední Asie, kde se vytvořilo jádro poatlantského vývoje, jehož centrum se pak postupně posouvalo od Východu na Západ.

Jeho první fázi představuje praindická kultura, pro níž byla příznačná ryze náboženská duchovnost, cele obrácená k duchovnímu světu, pro níž pozemská skutečnost byla jen iluzí - máj. Tento postoj se spolu s věděním o reinkarnaci uchovával i do pozdější doby, vlastně do jisté míry až dodnes. Zásadním obratem byla následující fáze praperské kultury, vědomě a aktivně obrácené k zemi, k jejímu obdělávání, jež se stává v učení Zarathuštrově svatou povinností. Člověk začal uchopovat pozemský svět, zakládá hospodářský život, jehož archeologickým dokladem jsou první neolitické zemědělské kultury Předního Východu. Ještě v praperské době se v Mezopotámii vyvíjela sumerská kultura, jež představuje jakousi přípravu babylónské kultury, která spolu s egyptskou kulturou tvoří 3. fázi poatlantského vývoje. Člověk této doby už ztrácí postupně své nadmyslové schopnosti, obrací se ke smyslovému světu, odkrývá jeho zákony, v nichž hledá zjevení duchovních mocí. Vznikají tak první vědy - matematika, geometrie, astronomie, chemie (či spíše alchymie) a z nich vyplývající technické schopnosti, zvl. v architektuře a v umění. Kulturní vývoj dostává impuls vytvořením obrazového nebo klínového písma; rozhodující impulsy však vycházejí z mysterií, zejména Osiridových a Isidiných, v nichž byla uchovávána hluboká moudrost, inspirující i následující kulturní období - řecko-latinské.

V této 4. poatlantské kultuře dosahuje člověk ve svém sestupu do hmoty a tělesnosti jakési rovnováhy mezi světem smyslů a světem ducha. Projevuje se to především v klasickém řeckém umění, jehož nenapodobitelná krása, vyzářující ducha, promlouvá jak z architektonických forem chrámu, který je skutečným příbytkem boha, tak i z dokonalých tvarů plastik, v nichž jakoby doznívá samo božské tvoření. Druhým aspektem zmíněné rovnováhy je myšlení, jež dosahuje vrcholného stupně v řecké filosofii, předznamenávající celý další kulturní vývoj lidstva. Učení starých mysterií tu bylo poprvé vyjádřeno v pojmech. Řecká filosofie poskytla také myšlenkové roucho impulsu Kristovu, k němuž dochází právě v této době. Mysteriem na Golgotě se dovršují a uzavírají všechna stará mysteria a člověk jím dostává základní podnět ke svému dalšímu duchovnímu vývoji.

Nyní žijeme v 5. poatlantském kulturním období. Lidstvo se v něm ocitá jakoby na rozcestí. Na jedné straně klesá svým vědomím ještě hlouběji do hmoty a odděluje se zcela od duchovního světa, z něhož na počátku svého vývoje sestoupilo. "Soumrak bohů" předchozího stupně se proměnil v temnou noc. Tím ostřeji mu září denní světlo smyslového světa, jež považuje za jedinou skutečnost, na níž soustřeďuje všechnu svou schopnost myšlení a buduje svou civilizaci. Pronikl sice hluboko do tajemství hmoty a naučil se ji ovládat, uvědomil si více než kdy předtím svou tělesnost, odcizil se však duchu, svému božskému původu. Všechny tradiční kulturní hodnoty, dokonce i včetně křesťanství, zvláště v jeho církevní podobě, ztrácejí svoji sílu, svou působnost a stávají se většinou pouhou frází. Člověk dnešní doby má pocit, že se ocitl v jakémsi nultém bodě, v němž se sice cítí plně

svobodným, nevázaným žádnými dogmaty minulosti - a v tom je největší pozitivum jeho současné situace - zároveň si však uvědomuje prázdnotu své existence, kterou se snaží přehlušit vystupňovanými smyslovými zážitky. To však vede jen k ještě větší prázdnotě.

Na druhé straně se však právě nultý bod může stát odrazovým můstkem k novému vzestupu, k opětovnému pronikání do ztraceného světa ducha, jež může vyvážit přílišný sestup do hmoty a zjednat znovu potřebnou rovnováhu, tentokrát však z vlastního svobodného úsilí, ze svobodného individuálního já, jež stojí v popředí současného vědomí člověka. Tuto možnost nového vzestupu mu dává právě Kristův impuls, nejvýznamnější událost ve vývoji Země a lidstva. Tím se také dostáváme k otázce smyslu celého dosud popsaného dění i jeho budoucích cílů. Ve svém skicovitém přehledu jsme uvedli nejprve čtyři stupně velkého vývojového cyklu od starého Saturnu přes staré Slunce a starý Měsíc k dnešnímu stupni Země; dále pět etap dosavadního vývoje Země: polárního, hyperborejského, lemurského, atlantského a poatlantského; u posledního pak jeho pět kulturních období: praindické, staroperské, egyptsko-babylonské, řecko-latinské a současné páté.

V dalším výhledu budeme postupovat obráceně: od kultur k etapám vývoje Země až k jejím velkým inkarnacím. Ve všech těchto cyklech se opakuje jedna velká zákonitost všeho časového dění: rytmus 7, který je číslem času, jako je číslo 12 číslem prostoru (viz 12 znamenání zvířetníku, jež obklopuje náš vesmír). Číslo 7 se projevuje nejen v sedmi dnech týdne, výbrž i v sedmiletých etapách tělesného i duševního vývoje člověka a právě i ve vývojových cyklech, proto vždy sedm kultur, sedm etap Země i sedm stupňů planetárního vývoje (jejich názvy odrážejí názvy dnů v týdnu: sobota - starý Saturn; neděle - staré Slunce; pondělí - starý Měsíc; úterý+středa - Země - 1. pol. Mars, 2. polov. Merkur; čtvrtek - Jupiter; pátek - Venuše).

Sled jednotlivých kulturních období souvisí s kosmickým rytmem, tzv. precesí jarního bodu Slunce, který prochází jednotlivými znameními přibližně za 2160 let. V naší 5. poatlantské kultuře se nachází jarní Slunce v rybách; v době řecko-latinské bylo v beranu - odtud symbol "zlatého rouna" v řeckém mýtu, beránek Boží v křesťanství; v době egyptskobabylonské byl jarní bod Slunce v býku - proto kult býka Apise, "zlatého telete" u starých Hebreů; blíženci v praperské době naznačují dualismus světlých sil Ahura Mazdy a temných sil Ahrimana; rak v praindické kultuře je znamením obratu (dvě spirály!), přechodu od doby atlantské do období poatlantského.

Ryba, v jejímž znamení je naše doba, byla jednak obrazem zasvěcení (Jonáš v břiše ryby!), jednak symbolem Kristovým v raném křesťanství. Naznačuje úkol 5. poatlantské kultury - produchovnit schopnost myšlení, proměnit je ve zřívou sílu, aby bylo možno prožít Krista v étherné sféře, odkud nyní vyzařuje. Podmínkou je postupné překonávání egoismu, který je pro současný stav individuálního vědomí příznačný.

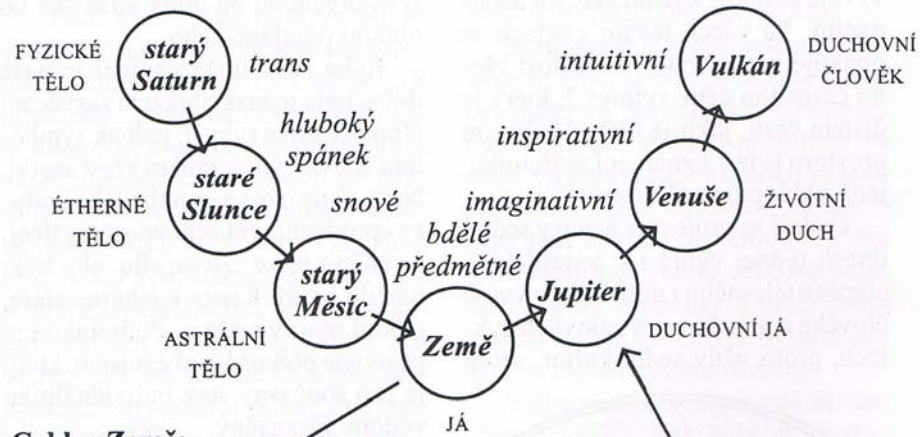
V následující 6. kultuře, jejíž duchovní centrum se má přesunout ze střední Evropy na Východ do slovanského prostředí, vystoupí tento vývoj na vyšší stupeň, na němž by měl člověk přijímat do své duše vědomě první vyšší duchovní článek, své duchovní já, vytvářet tak rovnováhu mezi jástvím a nesobectvím, uskutečňovat pravé lidské bratrství. Ta část lidstva, jež toho dosáhne, bude pak tvořit základ 6. vývojové etapy Země, zatímco 7. kultura by měla být určitým regresem a přechodem k tomuto většímu období.

Po celé toto dění bude zároveň charakteristické postupné dělení lidstva na část, která bude procházet normálním vzestupným vývojem a část, jež se bude opožďovat

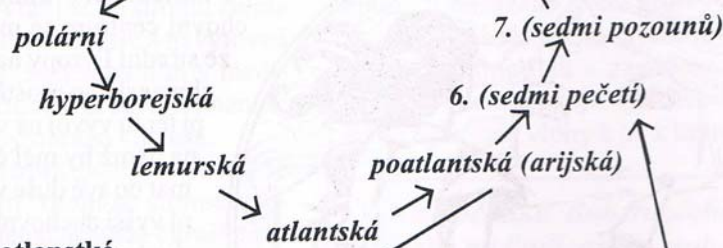
CELKOVÝ PŘEHLED

Velký vývojový cyklus:

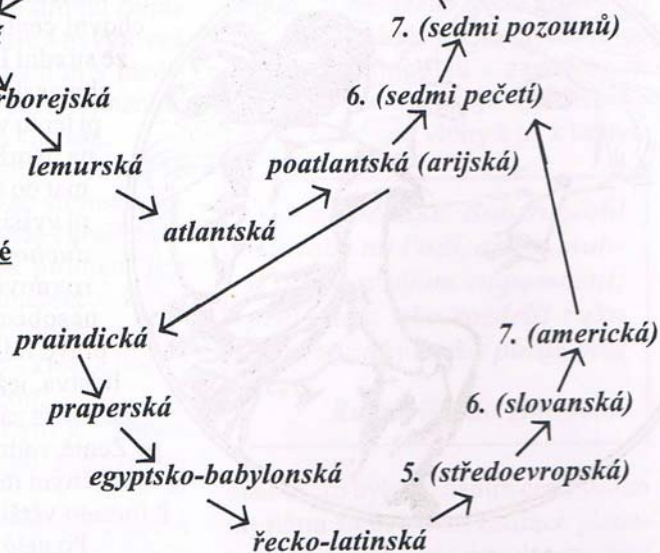
Články Světové Vědomí
člověka: těleso: člověka:

Cyklus Země:

Cyklus poatlantské kultury:

("rasu" dobrých a "rasu" zlých) - to se nazývá v Evangelii "posledním soudem" - ne jako jednorázová událost, ale jako vývojový proces, který se bude stupňovat v 6. a 7. období Země, než přejde do pralajy. Po ní se objeví nové, duchovnější světové těleso - "nebeský Jerusálém" Janovy Apokalypsy či "Jupiter" v názvu duchovní vědy. Pokročilá část lidstva s imaginativním vědomím a plně vyvinutým duchovním já (tj. s produhovněným astrálním tělem) vystoupí na stupeň odpovídající hierarchii andělů; opoždilá část vytvoří přitom kolonii na hmotnější oběžnici kolem "Jupitera". Nutno však zdůraznit, že opoždění neznamená "věčné zatracení", ale skutečně jen opoždění ve vývoji, jež bude postupně vyrovnáváno pomocí těch, kdo sami vystoupili výše - až do vykopení sil zla. Vykoupený se tak bude sám stávat postupně Vykupitelem.

V 6. inkarnaci Země - "Venuši" - dosáhne člověk v normálním vývoji inspirativního vědomí s plně vyvinutým 2. duchovním článkem - "životním duchem", tj. s produhovněným étherným tělem.

V 7. inkarnaci Země "Vulkánu" bude lidstvo jako celek na stupni intuice, dovrší proces produchovnění fyzického těla v nejvyšší duchovní článek "duchovního člověka".

Dokončení tohoto vývoje neznamena ovšem "konec světa", nýbrž pouze uzavření určitého vývojového cyklu, po němž bude následovat další - zatím v nedohlednu i pro zasvěcence, který na stupni intuice je schopen přehlednout jen vývoj od starého Saturnu až po Vulkán. Budoucí stavy je přitom možno zřít proto, že v určitém smyslu již existují v nadmyslových sférách: nejbližší v astrálním světě, vzdálenější v nižším a vyšším "devachanu", odkud postupně sestupují do nižších sfér ke své realizaci (viz. celkový přehled).

Takto se tedy jeví - ve značně zjednodušených obrysech - vývoj světa a člověka zřivému poznání duchovní vědy. Ukazuje nám mnohvrstevnost bytí světa a člověka, závratné hlubiny našeho kosmu, které se zrcadlí i v nás a umožňují tak jeho poznání, duchovní podstatu a bytostnost vesmíru, jehož prvotním činitelem jsou bytosti na různých stupních vědomí - substance a formy smyslového světa jsou jen jejich přechodným projevem a výronem. Na závěr si můžeme položit otázku: Jaký postoj má zaujmout k tomuto monumentálnímu kosmogonickému obrazu člověk s běžnými poznávacími schopnostmi, jenž nemá zatím možnost si ověřit tato sdělení z vlastní zkušenosti?

V žádném případě duchovní věda neočekává, že její poznatky budou přijímány se slepou důvěrou. Nepředkládá žádná dogmata, protože respektuje lidskou svobodu jako drahocenný plod tisíciletého vývoje člověka. Věří však, že člověk, který začne sám na sobě pracovat, může postupně do oněch hlubin pronikat a sám si určité poznatky osvojovat nebo alespoň vytušit hlavní souvislosti.

Zatím může přijímat tato sdělení jako možnost, jako určitou hypotézu, s níž může zkusit žít - bez závazků nebo předpojatostí. Člověk má dnes možnost žít buď s představou mechanicky fungujícího vesmíru, který vznikl "velkým třeskem", vyvíjí se podle fyzikálních zákonů a skončí jednou v "tepelné smrti", jak to předpokládá dnes vládnoucí teorie astronomické vědy, která kalkuluje jen s hmotným, smyslově vnímatelným vesmírem a není přitom schopna uspokojivě vyřešit vznik života, natož existenci vědomí a zejména nedovede vysvětlit smysl a cíl lidské existence v oněch obludných vesmírných mechanismech, kde se lidský život jeví jen jako jakási nahodilá absurdita. - Anebo zaměří všechnu sílu své poznávací schopnosti sám na sebe, uvědomí si v opravdovém sebepoznání, že je především bytostí duchovní a duševní, pro níž vlastní hmotná tělesnost je sice významným, ale dočasným vnějším hávem. A protože je součástí velkého vesmíru, který se v něm zrcadlí, pozná, že tento velký, smyslově vnímatelný vesmír, se všemi svými tělesy, mlhovinami, galaxiemi a kvasary není ničím jiným než rovněž vnějším hávem, vnějším projevem velkého duchovně-duševního světa božských bytostí, božského "Slova, skrze něž všechno učiněno jest".

Jen s takovouto představou či "hypotézou", která se postupně může proměňovat v jistotu, lze smysluplně žít - s důvěrou ve smysl všech duchovních a morálních hodnot, jež člověk ve svém životě a ve svých dějinách vytváří.